

Cep Kitapları

Faruk Taşçı

SOSYAL REFAH

Bütüncül Bir Perspektif

iktisat
yayınları

iktisat yayınları

İktisat Yayınları – 62
Cep Kitapları Dizisi – 3

Faruk Taşçı, *Sosyal Refah: Bütüncül Bir Perspektif*

Yayına Hazırlayan: Emrah Yağmurlu
Musahhih: Ebru Ünver
Tasarım: Fitim Ropaj

Baskı: Sarıyıldız Ofset - Sertifika No.: 23593
İvedik Ağaç İşleri San. Sit.
1354. Cad. 1358. Sok. No.: 31 Ostim / Ankara
1. Baskı: İstanbul, 2020
ISBN: 978-625-7015-32-5

© İktisat Yayınları, 2020

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları
Aziz Mahmut Hüdayi Mh, Türbekapı Sk. No:13, 34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: +90 (216) 532 63 70
www.iktisatyayinlari.com

İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadi Araştırma Merkezinin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Taşçı, Faruk
Sosyal Refah: Bütüncül Bir Perspektif
1. Baskı, x + 114 s., 13 x 23 cm
Kaynakça var.
ISBN: 978-625-7015-32-5
1. Refah 2. Refah paylaşımı 3. İslam iktisadi

40 Soruda Bilinmesi Gerekenler dizisi,
Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği'nin
desteğiyle hazırlanmıştır.

SOSYAL REFAH

Bütüncül Bir Perspektif

Faruk Taşçı

iktisat
yayınları

Cep Kitapları Dizisi

Bu dizide, alanında uzman kişilerin İslam iktisadının temel kurum ve meselelerini ele aldığı kitaplara yer verilmektedir. Ele alınan konular, teorik bir derinlikten ziyade her seviyeden insanın kolaylıkla anlayacağı bir formatta verilmiştir. Dizide okunması kolay ve kısa eserlere yer verilecektir.

Dizide Yer Alacak Diğer Kitaplar

İsa Yılmaz, *Değer*

Lütfi Sunar, *Adalet*

Mehmet Fatih Buğan, *Üretim/Verimlilik*

Muhittin Kaplan, *Fayda*

Ömer Torlak, *Girişimcilik: Değişim ve Değer Yolculuğu*

Saffet Köse, *Ticaret*

Taha Eğri, *Emek*

Yunus Emre Aydınbaş, *Tasarruf*

Yunus Kutval, Özgür Kanbir, *Ekoloji/Çevre*

Faruk Taşçı

1982 yılında Rize-Pazar'da dünyaya geldi. Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde (2005), yüksek lisansını (2007) ve doktorasını (2011) İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde bitirdi. Aynı bölümde 2015'ten bu yana doçent olarak görevini sürdürmekte olan Taşçı'nın *Sosyal Politikalarda Can Simidi: Sosyal Yardım* (Nobel Yayınları, 2010), *Sosyal Politika Ahlakı* (2. Baskı, Kaknüs Yayınları, 2017), *Türkiye'de Sosyal Politika ve Dönüşüm: Zihniyet, Aktörler ve Uygulamalar* (SETA Yayınları, 2017), *Sosyal Politikada Dezavantajlı Gruplar: Tarih, Yaklaşım ve Uygulama* (Kaknüs Yayınları, 2018) ve *Bir Şehrin Sosyal Politika Yönetim Rehberi: Esenler Örneği* (Ortak Yayın, Esenler Belediyesi, 2020) adlı telif kitapları yanında Türkiye'de *Sosyal Politika Aktörleri: Zemin ve Uygulama* (Nobel Yayınları, 2017) ve *Sabahattin Zaim ile İktisat, Toplum ve Siyaset* (İktisat Yayınları, 2019) adlı editör/derleme kitapları ile *Devletin Ekonomideki Rolü: İslamî Bir Bakış Açısı* (M.N. Sıddıkî, İktisat Yayınları, 2018) adlı çeviri kitabı bulunmaktadır. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*'nin de editörlüğünü (2018-2019) yürütmüş olan Taşçı'nın sosyal politika alanında birçok çalışması bulunmaktadır ve İslam'da ekonomi ve şehir gibi konular ile de ilgilenmektedir.

İçindekiler

Önsöz	ix
Giriş	1
1. Refah Kavramı ve Teorileri	5
2. Refah Devleti	23
3. İslam'da Refah	43
Sonuç	77
İleri Okumalar	87
Terimler Sözlüğü	89
Notlar	97
Kaynakça	103

Önsöz

Hazreti Adem'in (aleyhisselâm) cennetten çıkarılıp dünyaya konulması sonrasında, insanoğlu için cennetin tadını arama hiç bitmemiştir. Cennetin tadının dünyadaki yansımalarından biri de refah içinde bir hayat sürmek olarak kendini göstermektedir. Bu anlamda refah (özlemi), esasında insanoğlunun daha evvel tatmış olduğu cennet özleminin fitri bir uzantısıdır.

Mesele bu özlemin nasıl giderileceği noktasında farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma refahın ne anlama geldiğinden başlayıp refah ile ilgili yaklaşımlara (teorilere), oradan da refah uygulamalarına kadar uzanmaktadır. Bu çerçevede kitapta öncelikle refah kavramı ve teorilerine yer verilmektedir.

Öte yandan Batı dünyası için modern zamanlarda, refahın zirvesinin yaşandığı bir özel dönemden bahsedilebilir: Refah devleti; 19. yüzyılın sonlarında kendini gösteren, 1929 Büyük Buhramı ile önemi artan, İkinci Dünya Savaşı ile Petrol Krizi arasında "altın çağı"nı yaşayan ve sonrasında kriz veya dalgalanma süreci ile devam eden bir uygulama söz

konusudur. Bu uygulamaya da kitabın ikinci bölümünde değinilmektedir.

Son bölüm, İslam'da refah ile ilgilidir. Böylece cennetten dünyaya yollanan insanoğlunun, (yine insanoğlu için yollanan) Allah katında tek din İslam açısından nasıl refah üzere olacağının cevabı verilmeye çalışılmaktadır. Öncelikle İslam'ın temel zeminleri ortaya konmaktadır, daha sonra İslam'da refah anlayışı ve refahı sağlama hedefi verilmektedir ve nihayetinde İslam'a göre refahın kullanımı üzerinde durulmaktadır. Bunlar yapılırken de yer yer İslam'ın diğerlerinden (bâtıl) farklı olduğuna dair delillere yer verilmektedir.

Kitabın yazılması teklifini iletene ve İslam İktisadı Araştırma Merkezine (İKAM) teşekkür ederim. Faydalı olması niyetiyle; tevfik Allah'tan, kusur kuldandır.

Faruk Taşçı

Büyük Çamlıca, Ağustos 2020

Giriş

İşin içinde insanın olduğu bir meseleyi ele almak pek kolay değildir, çünkü insan, görünen (zâhir) ve görünmeyen (bâtin) yönleri ile çok yönlü bir varlıktır. Bu çok yönlülük, diğer yaratılmışlardan da ayıran kilit bir özellik olarak insanı hem kendisini hem çevresini/tabiatı hem de yaradanını keşfetmeye meylettirmektedir. Keşfedebilen insan, huzura ermektedir.

Öte yandan insan, dünyada yaşayan bir varlıktır ve dünyada hayatını sürdürebilmesi için çabalaması gerekmektedir. Çabalamanın sonucunda elde edilenlerin genel adına “refah” denebilir. Bu açıdan refah, önemlidir. Refaha ne anlam yüklendiği ve bunun uzantısı olarak nasıl yaklaşıldığı da önemlidir. Önemli olan diğer bir husus, refahın modern dönemde nasıl bir çerçeve içinde uygulamaya tabi tutulduğudur.

Bu bağlamda kitap üç bölümden oluşmaktadır. Kitabın birinci bölümü, refah kavramına ve teorilerine ayrılmıştır. Burada öncelikle refahın ne olduğuna değinilmektedir. Bu yapılırken, bireysel, iktisadi ve sosyal yönleri üzerinden refah irdelenmektedir, zira refah bir yandan bireyin kendisinden ayrı değildir, diğer yandan da kişilerin iktisadi ve sosyal yönleri bulunmaktadır. Dolayısıyla bireysel refah ile mutluluk, yaşam memnuniyeti, yaşam kalitesi gibi refah

ile çok yakın anlamlara gelen kavramlar da ortaya konmaktadır. İktisadi refah ile milli gelir hesaplarına yer verilmektedir ve sosyal refah ile sosyal politika ve refah devleti gibi yaklaşım ve uygulamalara atıf yapılmaktadır. Kavramsal açıklamalardan sonra, birinci bölümde, konuyu daha iyi anlamak adına, refah teorileri bulunmaktadır. Böylece Epikür'den ve Aristippos'tan esinlenen hedonizmin refah anlayışı yanında J. Bentham ve J. S. Mill merkezli faydacı felsefesinin sonuçsalcı refah yaklaşımı verilmektedir ve nihayetinde hak etmeye, ihtiyaca, liyakate ve çalışmaya dayalı farklı adalet yaklaşımları üzerinden refah anlayışları sunulmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü, refah devleti ile ilgilidir. Refah kavramı ve teorileri, modern dönemde Batı tahakkümü içinde “refah devleti” gibi uygulama alanı bulabilmiştir. Bu nedenle kitabın bu bölümünde, öncelikle refah devletin mahiyeti, daha sonra da refah devleti sınıflandırmaları üzerinden refah devleti modellerindeki uygulamalara yer verilmektedir. Refah devleti, sosyal devlet ile yakın bir ilişki içindedir; bu nedenle aynı zamanda sosyal politika ile ilgilidir, çünkü refah devletin varlığı için sosyal politikalara gerek vardır. Öte yandan Batı dünyası için refah devleti süreci yenidir; öncelikle 19. yüzyılın sonlarında Almanya'da kendisini göstermiştir, daha sonra 1929 Büyük Buhranı'nın da etkisi ile Batılı ülkelerde hızla yayılmıştır, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise tüm Batı'da refah devletin “altın çağı” ile karşılaşmıştır. Bu durum 1970'lerdeki Petrol Krizi'ne kadar devam etmiştir, kriz sonrasında refah devleti yaralı olarak varlığını Batı dünyasında farklı modeller ile sürdürmektedir. Kitabın ikinci bölümü bu süreci ve ortaya konan sınıflandırmalar eşliğinde refah devleti modellerini incelemektedir.

Kitabın üçüncü ve son bölümü, İslam'da refaha ayrılmıştır. Burada, refahın Batı kavramsal ve teorik yönünü İslam

geleneği üzerinden ele almak yerine, bizzat İslam (refah) geleneğini olduğu gibi ortaya koymak ve yer yer Batı refah anlayışından ve uygulamalarından farklılıklarına temas etmek şeklinde bir yol izlenmiştir. Bu çerçevede öncelikle İslam'da refah anlayışını anlamak için gerekli olan temel zeminler sunulmaktadır. Bunlar, İslam'ın kendine has oluşu, tevhide dayalı olan bütüncüllük ilkesi, kardeşlik anlayışı ve itidal yaklaşımıdır. Bu zeminlerin varlığı ile refah anlayışı tam olarak idrak edilebilir. Daha sonrasında, İslam'da refah anlayışı maddi ve manevi zenginlik ile maddi ve manevi yoksulluk yanında mülkiyet düzleminde değerlendirilmektedir. Bu refaha ermek için de gerekli olan helal-haram, şükür-sabır ve tövbe gibi arka planlar öz bir biçimde açıklanmaktadır. Sonrasında üçüncü bir adım olarak İslam'da refahın sağlanması hedefine geçilmektedir. Burada refah sağlamada Müslüman kişinin kendisinden başlayıp diğer ülkelerdeki Müslümanlara kadar giden sorumluluk zinciri ele alınmaktadır. Bu zincir içinde devletin yeri, ayrıca ortaya konmaktadır. Nihayetinde, ortaya çıkan refahın kullanımı söz konusudur. Burada refahın kullanım döngüsü ve refah paylaşımı anlatılmaktadır. Böylece, İslam'ın, gayri İslamî olanlara benzemediği bizzat görülebilmektedir.